

11. Ukrainian dictionary : v 11 tt. / AN URSR. Instytut movoznavstva; [za red. I.K. Bilodida]. – K. : Naukova dumka, 1970-1980. – T.10. – 1980. – S. 116. (in Ukrainian)

12. Horodyanenko V.H. Sociology : pidruch. / V.H. Horodyanenko, O.V. Hilyun, A.V. Demicheva, S.V. Leheza, N.A. Lypovs'ka. – 3-ye vyd., pererobl., dopovn. – K. : Akademiya, 2008. – 544 s. (in Ukrainian)

УДК 37.091.12:005.962.131:37.018.46

Волярська Олена Станіславівна – доктор педагогічних наук, доцент, провідний науковий співробітник відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

E-mail: esv66_66@mail.ru

ОЦІНКА ЯКОСТІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. У статті розглянуто теоретичний аспект оцінки якості підвищення кваліфікації вчителів. Узагальнено сучасні технології навчання дорослих в післядипломній педагогічній освіті. Визначено актуальність курсової підготовки і міжкурсового періоду в системі підвищення кваліфікації вчителів. Доведено важливість партнерської взаємодії суб'єктів в процесі післядипломної педагогічної освіти. Обґрунтовано, що професійне навчання дає досвід встановлення контактів, взаємозалежних ідеологічних і концептуальних відносин зі світом (культура, природа), досвід діалогічної пізнавальної діяльності, соціальних комунікативно орієнтованих відносин і самопізнання. Наголошено, що професійне навчання є одним із способів підвищення професійної компетентності фахівців, яке передбачає врахування психологічних особливостей і закономірностей навчання дорослих.

Ключові слова: вчитель, діагностування, курсова підготовка, освіта дорослих, оцінка якості, підвищення кваліфікації, післядипломна педагогічна освіта.

Voliyrska Olena – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Principal Researcher of the Andragogy Department, Institute for Pedagogical and Adult Education of the NAPS of Ukraine

E-mail: esv66_66@mail.ru

QUALITY EVALUATION OF TEACHERS' PROFESSIONAL IMPROVING IN POSTGRADUATE EDUCATION: THEORETICAL ASPECTS

Summary. The article deals with theoretical aspect of assessing the quality of teachers training. The modern technologies of adult education in the post-graduate teachers education are generalized. The relevance of the training course in out-of-course period in the system of post-graduate teachers' education is determined. The professional training is one of the current tools to improve the

quality of labor potential. The main objectives of vocational training of professional knowledge and skills of a person in accordance with its mission and capabilities, providing an appropriate level of professional qualification for professional and competitiveness in the labor market are considered. The professional training gives the experience of establishing contacts, interdependent ideological and conceptual relations with the world (culture, nature), the experience of dialogic cognitive activity, social communicative relationships and self-cognition. The problem the professional training in educational institutions, especially with regard to definition of criteria and indicators, is always in sight of local scholars and practitioners.

Key words: *teacher, diagnosis, course training, adult education, quality evaluation, training, teachers training.*

Вступ. Соціально-економічні перетворення в державі, процеси євроінтеграції та інформатизації суспільства визначають нові пріоритети професійної підготовки керівників закладів освіти, вчителів і педагогів в системі післядипломної освіти. Розбудова національної системи післядипломної педагогічної освіти в сучасних умовах з урахуванням кардинальних змін у всіх сферах суспільного життя XXI століття вимагає критичного осмислення досягнутого і зосередження зусиль та ресурсів на розв'язанні найбільш гострих проблем, які стримують професійний і особистісний розвиток педагогів.

Розроблення Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. обумовлює необхідність змін, спрямованих на підвищення якості і конкурентоспроможності освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, прискорення інтеграції вітчизняної системи підготовки педагогів у міжнародний освітній простір. Тобто, невідкладно потребує підвищення якості підготовки педагогічних кадрів, приведення змісту післядипломної педагогічної освіти (ППО) до сучасних вимог, розроблення стандартів післядипломної освіти; забезпечення випереджувального характеру підвищення кваліфікації педагогічних кадрів відповідно до суспільних вимог; запровадження в навчальний процес багатоваріантних програм підвищення кваліфікації вчителів, педагогічних працівників та реалізація їх через різні форми навчання, що зазначено в нормативно-законодавчих документах.

Основними протиріччями, що визначають актуальність нашого дослідження, виступили такі: між потребою забезпечення конкурентноздатності установи ППО й відсутністю механізму її оцінки; між наявністю в практиці проведення курсової підготовки значної свободи у виборі форм і засобів навчання дорослих, висунутих перед ІППО зовнішніми системами, і відсутністю науково обґрунтованих рекомендацій і інструментарію прийняття відповідних управлінських рішень. Із урахуванням зазначених протиріч нами виокремлено проблему дослідження: визначити науково-педагогічні засади оцінки якості

підвищення кваліфікації вчителів в системі післядипломної педагогічної освіти.

Аналіз досліджень. Вивчення й аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє відзначити, що поліаспектній проблемі підвищення кваліфікації педагогів в системі післядипломної освіти присвячені праці вчених, педагогів і практиків: С. Гончаренка, І. Зязюна, Н. Ничкало, Л. Лук'янової, В. Олійника, С. Сисоєвої (проблеми підвищення професійної кваліфікації вчителів); В. Кременя, Н. Протасової, О. Савченко та ін. (особливості процесу післядипломної освіти); Г. Єльнікової, О. Ляшенка, О. Падалки, О. Семенов, О. Щербак (окремі аспекти проблеми розробки теоретико-методологічних засад аналізу забезпечення якості підготовки спеціалістів та вимог до їх професійної підготовки в сучасних умовах). Теоретичну основу нашого дослідження становлять: концепція гуманізації педагогічної взаємодії, професійного розвитку педагогів і керівників навчальних закладів (Г. Балл, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Ничкало, О. Савченко, В. Сухомлинський); теорія особистості й розвиток її в діяльності (Б. Ананьєв, Л. Буєва, Л. Виготський, О. Киричук, Г. Костюк, О. Леонтєв, Б. Ломов, А. Маркова, С. Рубінштейн); компетентнісний підхід (Н. Бібік, Л. Ващенко, Б. Гершунський, Л. Даниленко, Е. Зєєр, Л. Карамушка, А. Маркова, В. Маслов, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, А. Хуторський); системно-структурний і системно-функціональний аналіз педагогічної та управлінської діяльності (В. Бондар, О. Глузман, Л. Карамушка, В. Кричевський, Н. Кузьміна, В. Курило, В. Семиченко); наукові основи визначення категорії професіоналізму педагога та закономірності його розвитку (О. Абдуліна, К. Абульханова-Славська, Ф. Гोनоболін, А. Деркач, Б. Дьяченко, І. Зязюн, В. Луговий, А. Маркова, Л. Пуховська, М. Поташник, В. Сластьонін); зарубіжні концепції розвитку професіоналізму (І. Гудсон, П. Паскаль, М. Садкер, М. Фуллан, Е. Харгрівєрс, Д. Шон); концепція неперервності післядипломної педагогічної освіти, її особистісної спрямованості (С. Болтівець, В. Кремень, В. Маслов, В. Олійник, Н. Протасова, М. Романенко, О. Савченко, С. Сисоєва, В. Слободчиков); концепції якості освіти (В. Байденко, В. Беспалько, Г. Ільїн, В. Лазарєв, А. Лейбович, А. Субетто та ін.); положення Національної доктрини розвитку освіти в Україні, концепцій освіти дорослих, післядипломної освіти та ін.

Аналіз дослідницької проблематики функціонування ППО дає можливість стверджувати, що найменш розробленою є проблема, пов'язана з оцінкою та діагностикою якості підвищення кваліфікації вчителів в системі післядипломної педагогічної освіти. Незважаючи на наявність значної кількості психолого-педагогічних досліджень проблематики оцінювання та функціонування ППО, в царині педагогічних знань відсутнє комплексне обґрунтування педагогічного діагностування як невід'ємного компонента організації системи професійної підготовки вчителів на курсах підвищення кваліфікації. З одного боку, система ППО

потребує діючі моделі, засоби і процедури діагностики якості освітнього процесу і якості його результатів, з іншого – теорія недостатньо відповідає запитам освітньої практики. Очевидна невідповідність рівня розробки теорії потребам освітньої практики ІППО.

Мета статті – теоретично обґрунтувати аспекти оцінки якості підвищення кваліфікації вчителів в системі післядипломної педагогічної освіти.

Результати дослідження. Зазначимо, що зміни, що відбуваються в галузі загальної середньої освіти, потребують постійного фахового вдосконалення вчителів. Післядипломна педагогічна освіта (ППО), на наш погляд, залишається з одного боку основною ланкою підвищення кваліфікації та поінформованості вчителів, з іншого – є своєрідним випереджувальним механізмом, що забезпечує професійний розвиток педагогів. Головним критерієм динамічного оновлення системи освіти, зокрема післядипломної, є якість освітніх програм і послуг. Саме від якості надання освітніх послуг навчальними закладами ППО залежить можливість працюючих вчителів реалізувати завдання, що постають перед сучасною школою.

Ефективність розв'язання задач модернізації післядипломної педагогічної освіти в Україні здійснюється в напрямі гуманізації та реалізації положень компетентнісного підходу і спрямована на розробку перспективних програм підготовки кваліфікованих фахівців, зокрема педагогів і педагогічних працівників, відповідно до європейських стандартів. Пошук нових форм організації професійної підготовки, а також підвищення кваліфікації вчителів – важливий шлях реформування як вищої так і післядипломної педагогічної освіти [3]. Оновлення змісту підвищення кваліфікації педагогів шкіл всіх типів (гімназій, ліцеїв, науково-виховних комплексів, колегіумів, інтернатів) визначається рівнем професійної компетентності, кваліфікаційними характеристиками та змістом професійної діяльності педагогів закладів освіти.

Основною метою післядипломної педагогічної освіти є розвиток професійної самосвідомості педагогів, формування їхньої готовності до оновлення змісту педагогічної діяльності в умовах модернізації освітньої галузі, забезпечення відповідної науково-теоретичної і практико-орієнтованої підготовки компетентних фахівців. Означена мета реалізується через формування в системі вищої та післядипломної педагогічної освіти загальних суттєвих компонентів професійної компетентності педагога.

На думку І. Зязюна [1], професійна компетентність сучасного педагога містить: 1) нормативно-законодавчі знання; 2) теоретико-методологічні знання і вміння; 3) науково-методичні знання і вміння та практичні навички з основ наук, методик та технологій; 4) діяльнісно-особистісні особливості, моральні якості особистості педагога.

Змістова насиченість підвищення кваліфікації педагогів формується на підставі: висвітлення провідних напрямів розвитку сучасної освіти, основних концепцій освітньої діяльності (гуманізації, демократизації освіти, компетентнісного навчання тощо), результатів наукових досліджень у галузі гуманітарних, природничо-наукових знань, сучасних педагогічних технологій, форм і методів засвоєння інформаційних технологій в освіті; відкритості змісту освіти, можливості його коригування на підставі діагностики та самооцінки рівня інформаційних потреб керівників освітніх установ; орієнтації змісту курсів на виявлення потреб для подальшої самоосвіти; модульної побудови навчально-тематичних планів і програм, наявності інваріантних (незалежно від орієнтації на різні категорії спеціалістів) і варіативних модулів; урахування вимог до кожної конкретної категорії управлінців, особливостей їх професійних запитів [2].

Концептуальна ідея нашого дослідження полягає в розвитку представлення про сутність і функціональні можливості педагогічного діагностування й оцінки якості освітнього процесу, про розробку його організаційних, технологічних і методичних аспектів, що дозволять розглядати оцінку якості підвищення кваліфікації вчителів як невід'ємний компонент системи професійної підготовки на курсах підвищення кваліфікації в ІППО. Гіпотеза дослідження – оцінка якості підвищення кваліфікації вчителів буде більше ефективною, якщо: теоретичне осмислення оцінки якості освітнього процесу відбувається на основі інтегративно-культурологічного підходу й гуманістичної освітньої парадигми, що включають ідеї гуманізації освіти, педагогічної толерантності й плюралізації педагогічної свідомості викладачів ІППО. Методологічна основа дослідження базується на положеннях теорії пізнання, її основних методологічних принципах – детермінізму, системності, єдності якості й кількості, діалектичного заперечення, розвитку, казуальності, об'єктивності, науковості, всебічності вивчення явищ та процесів, взаємозв'язку та взаємозумовленості явищ; на теоретичних положеннях філософії освіти щодо професійного розвитку та саморозвитку особистості в системі неперервної освіти; на використанні методологічних підходів – структурно-функціонального, системного, прогностичного, діяльнісного; на принципах цілісного дослідження дидактичних процесів та комплексного використання методів дослідження.

На сучасному етапі у фокусі реформування і розвитку освіти України, впровадження оцінки якості підвищення кваліфікації педагогів в системі післядипломної педагогічної освіти як спеціально організованого, неперервного і комплексного вивчення освітніх процесів на різних структурно-функціональних і управлінських рівнях з метою оперативного й наукового передбачення і прогнозу динаміки функціонування і розвитку педагогічної системи, створення умов для її оптимізації. З нашої точки зору, це необхідно для осмислення і формулювання напрямків, шляхів, і

цілей післядипломного освітнього простору, створення освітніх моделей; системного контролю того, чи відповідає фактичний хід освітнього процесу наміченій лінії, фіксації відхилень від курсу і розробки рекомендацій щодо його коригуванню для прийняття управлінських рішень в сфері підвищення кваліфікації вчителів; для виявлення умов, темпу власного розвитку кожного педагога, виявлення етапу професійного і особистісного розвитку у порівнянні з іншими.

Корегування освітньої політики в інституті ППО, прийняття ефективних рішень щодо оновлення змісту курсової підготовки, удосконалення навчального процесу потребує оцінки чинників, які впливають на якість освіти та розробки і впровадження нової моделі оцінювання ефективності навчання в процесі курсової підготовки.

На думку Н.Протасової, для успішної оцінки підвищення кваліфікації вчителів необхідно реалізовувати відповідну модель, що ґрунтується на принципах професійної спрямованості фахівця, особистісної спрямованості педагога, інтегративності, інноваційності та неперервності освіти дорослого населення [4]. Реалізація такої моделі в процесі оцінки якості підвищення кваліфікації педагогів, на нашу думку, можлива за таких умов: впровадження технології модульного навчання; інтеграція педагогічних, психологічних і соціально-гуманітарних дисциплін в єдиний навчальний курс на основі модульної структуризації з метою формування нового світобачення сучасних педагогів; реалізація модульного дидактичного процесу з використанням інформаційних технологій; науково-методичне забезпечення дистанційної освіти, самоосвітньої діяльності магістрів педагогічних спеціальностей, вчителів; змістовність та наступність курсового та міжкурсорового періоду підвищення кваліфікації педагогів.

Стосовно проблеми нашого дослідження це означає, що різноманітні форми роботи з підвищення кваліфікації вчителів у міжкурсоровий період можуть і повинні впливати на розвиток мотивів професійної самоосвіти і самовдосконалення. У цьому полягає одна із важливих функцій підвищення кваліфікації педагога у міжкурсоровий період – мотиваційно-стимулююча.

За даними теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури нами визначено функції міжкурсорового періоду в підвищенні кваліфікації вчителів, а саме:

- інформаційно-навчальна (відбувається постійне розширення і поглиблення знань у галузі теорії та методики педагогічної діяльності: педагоги одержують оперативну інформацію на нарадах, лекціях, семінарах тощо);

- консультаційна (у процесі усвідомлення професійного досвіду й самоосвітньої діяльності педагога можуть одразу під час виникнення потреби одержати консультацію методиста, вченого-дослідника на базі післядипломної освіти);

- організаційно-комунікативна (на базі методичних кабінетів створюється постійно діючий міжкурсовий семінар, який задовольняє потреби педагогів у професійному спілкуванні, обміну досвідом);

- мотиваційно-стимулювальна (передусім це активізація самоосвіти, самовдосконалення, самореалізації у професійній діяльності, особистісного зростання);

- ціннісно-орієнтаційна / концептуально-світоглядна (упродовж усього міжкурсового періоду педагоги у ході самоосвіти формують ціннісні і концептуальні засади своєї професійної діяльності; на нашу думку, відбувається усвідомлення вчителями соціальної місії навчального закладу, перспектив його розвитку, що стимулює участь у цільових комплексних програмах розвитку району й міста, а також забезпечує підґрунтя для розроблення концепцій, програм та ін.);

- розвивальна (різноманітні форми і методи міжкурсової підготовки, самоосвітня діяльність педагогів сприяють розвитку усіх сфер особистості: мотиваційної; ціннісних орієнтацій; концептуального мислення; операційно-технічних компонентів педагогічної діяльності; здатності й готовності до самоосвіти; комунікативної культури тощо);

- загальнокультурна (до плану міжкурсової підготовки включаються різні заходи, спрямовані на розширення загальнокультурного світогляду педагогів (лекції, екскурсії, виставки) тощо).

Отже, організація процесу самоосвіти в міжкурсовий період є одним з головних факторів впливу на формування професійної компетентності вчителів в системі післядипломної педагогічної освіти.

Висновки. Таким чином, слід зауважити, що врахування вищезазначених аспектів оцінки якості підвищення кваліфікації вчителів, надасть можливість забезпечення в післядипломній педагогічній освіті трьох рівнів інтеграції щодо професійної підготовки вчителів: технологічної (для побудови інформаційно-модульної технології навчання), внутрішньо предметної (для побудови окремого навчального курсу з метою підвищення професійної компетентності) та організаційно-педагогічної (для побудови програми з самонавчання педагога).

У подальших дослідженнях вбачаємо розглянути результати апробації моделі оцінки якості підвищення кваліфікації педагогів в системі післядипломної педагогічної освіти.

Література

1. Зязюн І.А. Неперервна освіта: концептуальні засади і сучасні технології / І.А. Зязюн // Творча особистість у системі неперервної освіти. – Харків: ХДПУ, 2001. – С. 8-16.

2. Падалка О. Неперервна педагогічна освіта у контексті навчання впродовж життя / В. Аніщенко, О. Падалка // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи : зб. наук. праць. – К., 2010. – Вип. 2. – С. 203-209.

3. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / [З. Н. Курлянд, Р.І. Хмельюк, А.В. Семенова та ін.] ; за ред. З. Н. Курлянд. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2007. – 495 с.

4. Протасова Н.Г. Андрагогічний підхід до підвищення кваліфікації державних службовців / Н. Г. Протасова // Підвищення кваліфікації державних службовців: вивчення потреби та організація навчання : зб. наук. праць / [М.О. Скоромнюк, Н.Г. Протасова, В.І. Луговий та ін.]. – К. : УАДУ, 2000. – С. 66-77.

Bibliography

1. Zyazyun I.A. Lifelong education: concept basis and modern technologies / I.A. Zyazyun // Tvorchа osobystist u systemi neperervnoyi osvity. – Kharkiv: KhDPU, 2001. – S.8-16.

2. Padalka O. Continuing pedagogical education in the context of lifelong learning / V. Anishhenko, O. Padalka // Osvita doroslyh: teoriya, dosvid, perspektyvy : zb. nauk. prats. – K., 2010. – Vyp. 2. – S. 203-209.

3. Pedagogics of the higher education: navch. posib. / [Z.N. Kurljand, R.I. Hmeljuk, A.V. Semenova ta in.] ; za red. Z.N. Kurljand. – 3-tje vyd., pererob. i dop. – K. : Znannja, 2007. – 495 s.

4. Protasova N.H. Andragogical approach to the futher training of the state officers / N.H. Protasova // Futher training of the state officers : investigation of the needs and study: zb. nauk. prats / [M.O. Skoromnjuk, N.H. Protasova, V.I. Lugovj ta in.]. – K. : UADU, 2000. – S. 66-77.

УДК 377.111.3+303.1

Гуриловська Ірина Вікторівна – кандидат педагогічних наук, докторант Інституту професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України

E-mail: kamira@meta.ua

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ У ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Анотація. Стаття присвячена проблемі моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у сфері професійно-технічної освіти. В ній представлені результати дослідження існуючих у професійно-технічних навчальних закладах систем внутрішнього оцінювання підготовки випускників до трудової діяльності; здійснено аналіз отриманих результатів; виділено основні складові професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників як об'єктів моніторингу; запропоновано ідею бенчмаркінгового підходу до проведення моніторингу, який передбачає, що отримані дані порівнюватимуться із показниками організацій-лідерів, а їх педагогічний досвід буде адаптований до власного навчального закладу.

Ключові слова: моніторинг; якість; професійна підготовка; професійно-технічний навчальний заклад.